

PERE CALDERS, LITERÀRIAMENT REVULSIU

«L'humor, un element de legítima defensa»

Ha passat part de la seua vida exiliat. Va tornar i va viure moments difícils. Sense perdre la lucidesa, i amb una gran capacitat crítica, se'ns mostra encara engrescat, ple de curiositat.

Assumpció Maresme

Pere Calders ens diu que no ha madurat, que les coses l'apassionen com quan era petit. Afirmar que s'ha de ser optimista, que l'humor és revulsiu i proposa de recuperar-lo com a instrument de legítima defensa. Diu, també, que els Països Catalans ho tenim malament envers això que diuen Espanya, i afegeix que la batalla de l'ensenyament s'està guanyant, que s'ha de tenir paciència, si no, perdrem la guerra. Ell, ja en va perdre una, i moltes coses més, però amb la seva bonhomia d'infant entremaliat i la seva capacitat d'entusiar-se, ens incita a aferrar-nos a la vida.

Gran part de la nostra conversa sobre la seva vida i la seva obra ha quedat emmagatzemada a la cinta magnètica, perquè la seva lucidesa a l'hora de parlar ens ha fet triar les seves declaracions sobre allò que sempre és damunt nostre: la llei del sabre. No sempre es troba algú disposat a dir el que pensa amb tanta franquesa. Nosaltres ho hem aprofitat, assumint el risc que ell ha assumit parlant-nos-en.

—Si els aniversaris tenen vuitada, per molts anys. Si no anem errats, el dia de Sant Miquel va fer-ne setanta-tres.

—Sí, sí, ja és impressionant.

—Diuen que vós sou patidor de mena, ¿és veritat això?

—Molt, molt... però, ¿com ho heu sabut, això?

—Fem de periodistes...

—Sí, jo sóc d'aquelles persones que els de Barcelona diuen que passen ànsia... i quan alguna persona que estimo tarda més del compte o al-

DOMENEU UMBERT

guna cosa que jo espero no es produeix tal com jo voldria, pateixo. Però es veu que això no mata, perquè he arribat a vell.

—¿I, aquest patir, no serà perquè l'atzar us ha capgirat la vida sempre?

—Capgirat, no, però, l'atzar, l'absurd i l'imprevist, m'han acompanyat sempre. Tots aquests elements són companys constants de la nostra vida; cada dia ens hi topem. Hi ha vides que són més o menys complicades. La meua ho ha estat bastant. A

la meua generació ens ha tocat passar per una colla d'atzars i de moments difícils. Jo, els he viscut tots des de petit. Si repasseu la història del nostre país i la lligueu a la nostra vida, realment, ¡n'hi ha per patir una mica!... I es veu que jo ho he aprofitat.

—És demanar molt, però, ¿ens podríeu fer cinc cèntims d'aquesta vida?

—Us faré un esquema de biografia. Durant la guerra, vaig ser voluntari de l'exèrcit republicà. Allà, em

van fer sergent cartògraf, perquè era dibuixant. Vaig estar catorze mesos en un Estat Major d'una divisió. Vam perdre la guerra, com tots sabeu, i amb la meua unitat vaig passar a França. Després d'estar una setmana en un camp de concentració francès, a Prats de Motlló, em vaig escapar, perquè no m'agradava. Com que sóc un home petit —i això és un avantatge—, els senegalesos i la gent que em vigilava no em van veure. D'allà vaig anar a parar a Tolosa i, finalment, a Mèxic, on vaig viure vint-i-tres anys, que són molts anys. Allà em vaig casar i vaig tenir tres fills. Quan la cosa va ser raonable i els fills se'ns feren grans i potser algun s'hi quedaria, la meua dona i jo vam decidir tornar.

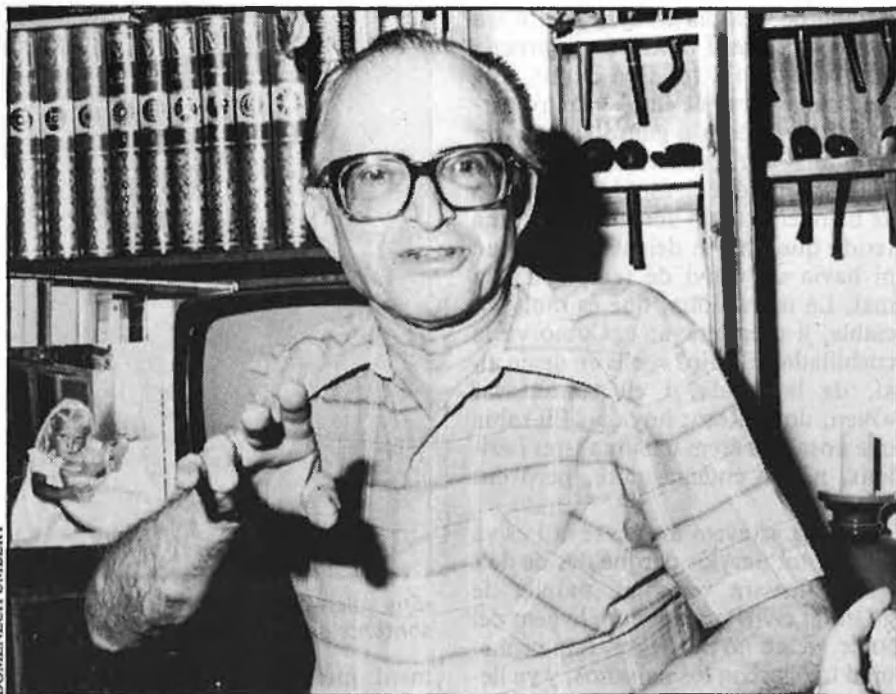
—*I després de ser uns quants anys aquí i portar tota la vida escrivint, us arriba l'èxit, el reconeixement i la popularitat. Es pot dir que això ve a partir que els vostres contes es donen a conèixer amb l'obra de teatre Antaviana.*

—És evident que *Antaviana* hi ha ajudat molt. Ha estat una obra que ha tingut molt de públic, que s'ha vist arreu de tots els Països Catalans, i fora d'aquí ha tingut una rebuda sorprenent, per a mi agradable. ha contribuït a fer-me conèixer, però hi ha un altre factor que vull remarcar. El que hi ha ajudat molt és l'ensenyament del català a tots els nivells. Textos meus es fan servir per a l'ensenyament del català, i això hi ha ajudat tant com *Antaviana*. Crec de justícia remarcar-ho.

—*Abans parlàvem de patir, però vos sempre dieu que escriure us diverteix.*

—Jo m'ho passo molt bé escrivint. Quan ens reunim gent de la meua generació o, inclús, amb gent més jove, sembla que parlin d'escriure com d'un sofriment. Jo els admiro, em fan enveja, això fa la sensació d'un treball de més importància. He de confessar que, a mi, això no m'ha passat mai. Quan un escriptor parla de sofriment, ho diu en el sentit de transcendència, que el que fa és molt important i el fa patir. Jo no he considerat mai que el que faig sigui tan important com per a fer-me patir. Que la gent es diverteixi llegint-me m'agrada molt, però, a vegades, me n'he de donar explicacions i he de dir: perdoneu-me, però em diverteixo. Tot això que no ho sapiguen els editors, que, si no, no em pagaran.

—*¿Recuperarem l'humor d'una*

DOMÈNECH UMBERT

«El que més temo són els imprevistos negatius».

manera col·lectiva com a poble alguna vegada?

—Sí, em penso i espero que sí, però ens costarà. Això és una de les coses que em dolen. Els catalans hem perdut el sentit de l'humor que teníem sempre, ens hem anat posant transcendents i tristos. Ens hi han ajudat bastant. ¡Hi ha vegades que és per a posar-ne de mal humor! Jo proposaria que el recuperéssim. L'humor és un element de legítima defensa davant la vida. A vegades, fa l'afecte que hi renunciem. Jo reivindicaria fer-lo servir. Durant molt de temps, ha tingut prestigi la tristesa, i a mi, en canvi, em sembla que es mereix més crèdit l'alegria. La vida és com és, i l'hem d'acceptar, i si quan la vida és contrària tenim uns elements de defensa —l'humor n'és un—, els hem d'utilitzar.

—*¿Allarga la vida l'humor?*

—Jo diria que sí, vaja, ¡segur que sí! La gent que he conegut que sap somriure, amb aquest sentit de la ironia i de l'humor, és la gent que ha viscut més. Es veu que la tristesa mata i l'humor és revulsiu.

—*Vós, que hi teniu pràctica a crear imprevistos a la vostra obra, ¿quin atzar o quin imprevist us penseu que convindria al nostre país?*

—¿Un imprevist que ens anés bé o un de negatiu? Mireu, jo el que més temo són els imprevistos negatius. Sempre tenim present aquest fantasma de la involució. Afortunadament, sembla que el món va per un altres camins. Aquí pots criticar el partit

del govern, les institucions... i fins i tot, la monarquia. Del que no pots parlar és de l'exèrcit i de la Guàrdia Civil, i aquest és l'imprevist que em fa por sempre. Ara, sembla que els Estats Units estan escarmentats de les altres dictadures de signe contrari, i ací vivim una mica d'aquestes rendes. No els interessa una dictadura de dretes, prefereixen un socialisme controlat.

No sé si ho esteu gravant, tot això, però el dia del cop d'estat d'en Milans del Bosch, no li calia una demostració de força, no li calia treure els tancs al carrer. Si mentre mirem una sèrie de televisió, ens interrompen i surt a la pantalla un general carregat de medalles i diu «queda suspendida la constitució», no tenim cap força per oposar-nos-hi, no hi ha ningú que pugui, perquè el món ha canviat. Quan era jovenet, encara hi havia revolucions, la gent sortia al carrer amb un ganivet de cuina, però això, avui, no és possible enlloc del món. La força, la veritable força, la té l'exèrcit, i encara jo diria més avall, la Guàrdia Civil, que es poden apoderar de tots els ressorts del país en vint-i-quatre hores. L'imprevist que em fa por es aquest que no podem preveure.

Mentre hi hagi l'exèrcit, no hi ha res a fer. I, encara pitjor, hi ha la Guàrdia Civil, que és una mena de policia estrangera, una barreja de policia i de fratre amb un cervell rentadíssim. Jo n'he conegut d'aprop. Durant un temps, tenia de veïns una

família de guàrdia civils. El pare era tinent, *caballero mutilado, laureado San Fernando* i, tot s'ha de dir, una bellíssima persona en el terreny personal, però, com a guàrdia civil, era tota una altra cosa. Era *caballero mutilado* perquè li van donar un cop de baioneta i tenia una cicatriu d'una ferida que l'havia deixat sord. Quan hi havia un canvi de temps, li feia mal. La meua dona, que és molt sociable, li preguntava: «¿Como va la cuchillada del rojo?», ells en deien així, de la ferida, i ell contestava: «Bien, doña Rosa, hoy...». Ell sabia que nosaltres érem nacionalistes i exiliats, no ho entenia gaire, però ens fèiem.

Un dia estàvem a casa seva i es va aixecar tot nerviós perquè des de dalt de la finestra veia una parella de guàrdies civils parlant amb la gent del poble. «Esto no puede ser, está prohibido hablar con los paisanos, y ya llevan más de diez minutos», encara estava així, tot i que era retirat.

—*Els seus contes traspuen una actitud pacifista.*

—Ser pacifista vol dir ser antimilitarista. A mi, em fa pena quan fan aquestes converses sobre el desarma-

DOMÈNEC UMBERT

«*Ens volen convèncer que podem estar contents amb una mort convencional*».

ment nuclear, ¿què vol dir això?, ¿que si ho aconseguen, podem estar tranquils que ens mataran a canonades i amb metralladores? Això, ho trobo idiota, a l'última guerra hi va haver milions de morts, a part de la bomba atòmica. Ara sembla que ens vulguin convèncer que, si ens maten

d'una manera convencional, hem d'estar-ne contents.

—*¿Potser no ens volen fer patir tant?*

—No ho sé. A mi, si em deixen triar entre morir d'un cop de baioneta o d'una bomba atòmica, no sé pas que triaria, francament, perquè a vegades l'agonia d'una ganivetada és més lenta que la d'una bomba atòmica. Ens han convençut d'una mena de fatalisme, com si sempre haguéssim de comptar amb la topada bèl·lica. Ara s'estan discutint els pressupostos de defensa, si compren vaixells de guerra, tancs, ...i ja veurem per a què serviran. Amb una guerra, tal com diuen que serà, tot això no servirà de res. Només hi ha dos punts claus: l'URSS i EUA, i tots dos estan d'acord que serà un joc de poques taules. ¿Què en farà qualsevol país, d'aquest armament? I no només això que diuen Espanya, sinó els altres països. Aquest armament només pot servir per oprimir la població del propi país. Els catalans envers Espanya ho tenim malament.

—*I això que tenim ministre de Defensa català.*

DEBATS SOBRE L'ESQUERRA I ELS PAÏSOS CATALANS

Dia 26 d'octubre, a la Facultat de Econòmiques de València

A les 11 del matí: *Perspectives dels Països Catalans*, amb la participació de

- Aurelí Argemí
- Joan F. Mira
- Carles Dolç
- Josep Guia

Moderarà Miquel Garcia

A les 5 de la vesprada: *Marxisme i Nacionalisme*, amb la participació de

- Michel Lowy
- Xabier Villanueva
- Josep Ferrer

Moderarà Josep Nogués

Organitzat per ESQUERRA UNIDA DEL PAÍS VALENCIÀ

I, l'endemà, darrer diumenge d'Octubre,

TOTS AL PUIG, A CONTINUAR LLUITANT PER LA LLIBERTAT DEL PAÍS VALENCIÀ I ELS PAÏSOS CATALANS

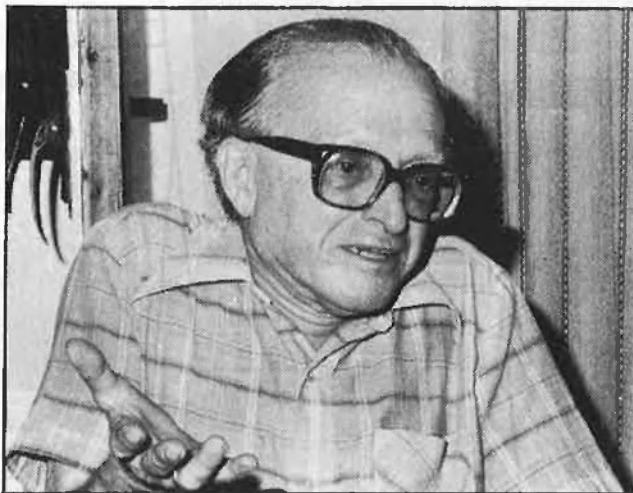
—El català que va a Madrid té una dutxa que li renta el cervell.

—Vós sou molt conegut pels vostres contes i la vostra obra literària, però també feu de periodista.

—Sí. He escrit molts més articles periodístics en català que contes, i és un aspecte poc conegut de la meua obra. He separat sempre l'escriptor del periodista. Les actituds com a periodista i narrador són completament distintes, però lligades en aquest sentit a l'amor a la llibertat total que m'apassiona.

«Quan jo era jove, la gent encara sortia al carrer amb un ganivet de cuina. Ara el món ha canviat».

DOMÈNEC LUMBERT

S'ha de formar una generació, treient-li tots els vicis, però això és una feina de paciència. Jo he anat a moltes escoles d'arreu dels Països Catalans i, miraculosament per a mi, he vist aquest grup de professors, nois i noies joves, que fan aquesta feina amb abnegació. Amb això, n'hi ha per ser optimistes, perquè és un miracle, i s'ha produït. No es pot ser un optimista insensat. Hi ha una base per a pensar que, si ens deixen fer aquesta feina, tindrem resultats importants.

quemem, i al PSUC, i no tan sols aquest partit, sinó dretes i esquerres, encara no troben la manera de treure'n l'entrellat. Això ha estat una revolució; és evident.

—I per acabar, posats a fer el trpasser, ¿què esteu fent?

—Ara faig tots els papers de l'auca. He arribat en aquell moment que un és una patum i li demanen pròlegs, visites a les escoles, presentacions... ¡ah! i parlar per la ràdio. Les ràdios et telefonen sempre, però no ens en podem queixar, perquè hem

—¿Com veu la premsa en català?

—Com que això m'ho pregunteu a través del TEMPS, jo us diria una cosa. A Barcelona vivim un drama. La premsa periòdica en català en aquesta ciutat no es consolida; realment, ha tingut ensopegades importants. En canvi, s'ha de dir que hi ha una premsa comarcal com no havíem tingut mai. Hi ha més de 200 publicacions, alguna de molt ben feta i amb un sentit clar del que han de fer. Jo diria que lamento que a Barcelona no puguem consolidar un setmanari, però celebro aquesta expansió de la premsa comarcal. I, parlant de Països Catalans, per a mi, és una satisfacció el que representa EL TEMPS. Aquí ha produït un impacte i se'n parla. Té una feina a fer i la fa ben feta; una cosa va per l'altra.

—¿Què hi falla?

—Ací fallen moltes coses i no ens en podem estranyar. Hem passat quaranta anys de dictadura, i ara podem dir el que vulguem menys sorprendre'ns que el mal es manifesti. Falla que hem de començar de sota zero, i això ho anem fent; a mi, em consta. Per a mi, la batalla que hem de guanyar és la de l'ensenyament, perquè, si no guanyem aquesta, perdrem la guerra. El procés és lent.

—Vós van ser un seguidor de Comorera, ¿encara sou simpatitzant del PSUC?

—Encara ho sóc. Jò vaig conèixer en Comorera, el vaig tractar, jo era una criatura i ell ja era un líder. Era una persona que em va impressionar molt dins del PSUC. Encara que el concepte sigui contradictori, en Comorera va ser un nacionalista català. Una part important de la seva feina va ser que el PSUC fos independent dins la Internacional Comunista. Ell va lluitar per això, ho va aconseguir, i jo diria que li va costar la vida. Jo, com que sempre he estat nacionalista per damunt de tot, aquesta actitud dins un partit d'esquerres em va atreure molt.

—I del PSUC d'ara, ¿què en pensa?

—El PSUC d'ara es fa un bull de tot el que està passant. Jo sempre dic que aquests conceptes de dreta i d'esquerra s'haurien de repassar novament. Tenim tendència a viure d'estampes del passat. Mentre vam estar somniant unes revolucions polítiques, uns senyors de bata blanca, calbs i amb ulleres, van fer en els laboratoris una revolució que no preveïem. Els tècnics han fet una revolució que ha ultrapassat tots aquests es-

estat tant de temps somniant que fos possible que hi hagués mitjans de comunicació en català, que, quan passa, ho hem de celebrar. Tant de bo ben aviat poguem dir que hi ha massa televisions.

Quan parem la *cassette*, Pere Calders es posa a parlar amb Domènec, el fotògraf. Li apassionen els invents tècnics. Ens fa una teoria sobre la impossibilitat per part del consumidor d'absorbir tots els invents del mercat: «Un dia hi posen una llumeta vermella, després l'autofocus, ...i la gent queda desorientada. Només ho compren «entusiastes». Jo sóc un entusiasta. No he madurat. Moltes coses m'apassionen de la mateixa manera que quan anava a l'escola... entre les quals hi ha la fotografia. La meua passió pels aparells fotogràfics deu ser un trauma freudià. El meu pare, quan jo era molt petit, era representant de la Rollei-Reflex i li arribaven d'Alemanya unes expedicions molt pulcrament envelades amb les càmeres. Quan obrien aquelles caixes, els nens de la família havíem d'estar a 5 metres, perquè eren uns objectes màgics que no podia tocar ningú, i em vaig quedar tan fascinat que es veu que tota la vida devia pensar que quan puguis les tindràs... i ara en tinc nou». □